

**Joanna E. Dąbrowska**  
*Uniwersytet w Białymstoku*

## **Filia Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku w procesie usamodzielniania się uczelni<sup>1</sup>**

### **Summary**

THE BIAŁYSTOK BRANCH OF THE UNIVERSITY OF WARSAW IN THE PROCESS OF BECOMING AN INDEPENDENT UNIVERSITY

The article concerns the creation of the Białystok Branch of the University of Warsaw, its functioning in the form of Teachers College and the transformation into an independent university. It discusses the fundamental changes in the organisational structure of the Białystok Branch in the years 1968–1997, the range of assistance offered by the home institution (University of Warsaw) to the Białystok Branch and the concept of connecting all Białystok universities. In addition, the article presents various initiatives and actions of the local community and external institutions for the initiation of an independent university in Podlasie.

**Key words:** *The Białystok Branch of the University of Warsaw*, the process of becoming independent, changes in the organisational structure

red. Paulina Marchlik

15 lipca 1968 r. zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (Dz.U. MOiSW 1968, nr A-10, poz. 70: 7) – prof. Henryka Jabłońskiego – została powołana Filia Uniwersytetu Warszawskiego [dalej: F UW] w Białymstoku. W tym czasie na terenie miasta działały już wyższe uczelnie: Wieczorowa Szkoła Inżynierska, Akademia Medyczna oraz Archidiecezjalne Wyższe Seminarium

---

<sup>1</sup> Artykuł bazuje na dokumentach opublikowanych w zbiorze *Uniwersytet w Białymstoku in statu nascendi (1968–1997). Przegląd źródeł*, wybór i oprac. J.E. Dąbrowska, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2015.

Duchowne, będące spadkobiercą i kontynuatorem tradycji Diecezjalnego Seminarium Duchownego w Wilnie<sup>2</sup>.

Jak wynika z zachowanych dokumentów w białostockich i warszawskich archiwach prace nad utworzeniem wyższej szkoły humanistycznej w makroregionie północno-wschodnim zostały zintensyfikowane pod koniec lat 60. XX wieku. Atoli propozycja powołania takiej wszechniczy na terenie miasta Białegostoku pojawiła się znacznie wcześniej, bo po zakończeniu II wojny światowej w związku z chęcią osiedlenia się na tych terenach pracowników naukowych Uniwersytetu Wileńskiego (AUwB, sygn. 173/14a, k. 314). W tamtym czasie nie było jednak warunków do zrealizowania przedsięwzięcia, chociaż władze lokalne i polityczne widziały potrzebę powołania akademickiej instytucji. Sprzyjające okoliczności pojawiły się dopiero, gdy Uniwersytet Warszawski [dalej: UW] zdecydował się na powołanie swojej Filii. Wobec tego z początkiem roku akademickiego 1968/69, zgodnie z zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 lipca 1968 r. (AUwB, sygn. 174/1, k. 15–17; AUW, sygn. AC 652, k. 43–45)<sup>3</sup>, Filia UW zaczęła pracę jako Wyższa Szkoła Nauczycielska [dalej: WSN] kontynuując tradycje założonych w latach pięćdziesiątych SN-ów. Dokonano restrukturyzacji I i II Studium Nauczycielskiego. Specjalna komisja działająca przy Kuratorium Okręgu Szkolnego w Białymstoku zaproponowała rektorowi Uniwersytetu Warszawskiego zlecenie prac organizacyjnych jednemu z dotychczasowych dyrektorów I Studium Nauczycielskiego – mgr Antoniemu Konarzewskiemu (Hirsz 1978: 10). Obok niego obowiązki organizatora WSN powierzono doc. dr Eugeniuszowi Niczyporowiczowi z Wyższej Szkoły Inżynierskiej. „Do organizacji i przeprowadzenia egzaminów na WSN upoważniono komisję I i II SN, zaś decyzję o przyjęciu do Filii pozostawiono w gestii Uczelnianej Komisji Rekrutacyjnej Uniwersytetu Warszawskiego” (tamże: 11).

Początki Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku to przede wszystkim działania w charakterze trzyletniego studium zawodowego z zadaniem kształcenia nauczycieli na potrzeby szkolnictwa podstawowego i zasadniczych szkół zawodowych oraz prowadzenia prac naukowo-badawczych w zakresie dydaktyk szczegółowych (AUW, sygn. AC 663, k. 7–8; Kryńska 2007: 1097; Kryńska 2008a: 11). Podlaska uczelnia składała się wówczas z trzech Wydziałów: Humanistycznego, Matematyczno-Przyrodniczego i Nauczania Początkowego, w ramach

<sup>2</sup> Wieczorowa Szkoła Inżynierska powstała w 1949 r., Akademia Medyczna w 1950 r., a Archidiecezjalne Wyższe Seminarium Duchowne jeszcze w 1945 r.

<sup>3</sup> Maszynopis tego zarządzenia przechowywany jest w Archiwum Uniwersytetu w Białymstoku oraz w Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego. W wyniku przeprowadzonej kwerendy nie udało się ustalić, czy i gdzie zarządzenie to zostało opublikowane (Dąbrowska 2015a: 53–55).

których oferowała odpowiednio sześć kierunków: filologia polska z historią, filologia rosyjska; matematyka z fizyką, fizyka z chemią oraz nauczanie początkowe z wychowaniem muzycznym lub z wychowaniem fizycznym. 31 sierpnia 1968 r. do Filii zostało włączone Zawodowe Studium Administracji jako Oddział Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego (Dz.U. MOiSW 1968, nr A-10, poz. 79: 11–12).

O potrzebie powstałej placówki świadczy fakt, iż od razu po jej utworzeniu udało się zorganizować studia na wszystkich przygotowanych kierunkach. Łącznie w pierwszym roku działalności Filii UW (1968/69) przyjętych zostało 515 studentów (Dąbrowska 2015b: 149–151). Obowiązki Macierzy – Uniwersytetu Warszawskiego – wobec powstałego oddziału dotyczyły prac naukowo-badawczych (wzajemne uczestnictwo w badaniach naukowych i ciałach kolegialnych, jak: Senat, Rada Wydziału, Rada Instytutu; szeroka wymiana akademickich informacji), ale też i zajęć dydaktycznych. Ze względu na brak wykształconej miejscowej kadry większość wykładowców dojeżdżała ze stolicy. Skierowani byli przez rektora Uniwersytetu Warszawskiego i tutaj realizowali swoje pensum<sup>4</sup>. Ich nieodłącznym atrybutem była torba wypełniona podręcznikami, monografiami i wydawnictwami źródłowymi (Urwanowicz 2005: 302–303), gdyż istniejące w mieście biblioteki pozbawione były podstawowych wydawnictw naukowych, a dopiero co utworzona biblioteka uniwersytecka oddalona była od budynków dydaktycznych o co najmniej kilka kilometrów. Pomieszczenia, w których odbywały się zajęcia ze studentami, były „porozrzucane” po całym mieście. Należy nadmienić, iż większość budynków nie było przystosowanych do prowadzenia wykładów czy nawet ćwiczeń, bo przed przekazaniem ich uczelni mieściły się w nich biura i urzędy. Dzięki warszawskiemu wsparciu miało miejsce nie tylko udostępnianie i przekazywanie księgozbiorów, ale też nastąpiło nasilenie obecności autorytetów naukowych na Podlasiu. Przyjeżdżali, wygłaszali referaty, prowadzili wykłady otwarte, seminaria. Nowo powstałą instytucją kierował zastępca rektora UW ds. Filii w Białymstoku<sup>5</sup>, a szczegółową organizację jej pracy określał rektor UW.

---

<sup>4</sup> We wspomnieniach Andrzeja Wyrobisza czytamy: „Wszystkie zajęcia z historii – wykłady i ćwiczenia – prowadzili w Białymstoku pracownicy naukowcy Instytutu Historycznego UW, delegowani w tym celu przez kierownictwo tego Instytutu. Taką sytuację zastałem, gdy w 1969 r. objąłem stanowisko dziekana Wydziału Humanistycznego w Białymstoku...” (*Studia historyczne w Białymstoku...* 2008: 11).

<sup>5</sup> Należy zaznaczyć, iż przez pierwsze trzy lata istnienia Filii nie została sprecyzowana co do uprawnień funkcja zastępcy rektora (termin zastępcy rektora nie występuje w ustawie o szkolnictwie wyższym).

Pierwsze lata pracy tej zawodowej szkoły odbywały się w trybie stacjonarnym. W roku akademickim 1971/72 po raz pierwszy utworzono trzy- i cztero-semestralne zaoczne studia uzupełniające dla pracujących czynnych nauczycieli, absolwentów dwuletnich SN-ów. W związku z tym na każdym wydziale rozszerzona została baza specjalności. Na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym na studiach dziennych przybyły zajęcia praktyczno-techniczne, a na studiach zaocznych można było studiować matematykę. Na Wydziale Humanistycznym na studiach dziennych funkcjonowały kierunki: filologia polska, filologia rosyjska, historia z przysposobieniem obronnym, a na studiach zaocznych: filologia polska, filologia rosyjska oraz historia z wychowaniem obywatelskim. Na Wydziale Pedagogicznym, którego pierwotna nazwa to Wydział Nauczania Początkowego, również została rozszerzona baza możliwości. Tutaj na studiach dziennych (obok wcześniejszych kierunków) pojawiło się nauczanie początkowe z zajęciami praktyczno-technicznymi, a na studiach zaocznych absolwenci SN-ów mogli kontynuować naukę w zakresie nauczania początkowego (AUwB, sygn. 173/15, k. 4–6).

29 września 1972 r. na podstawie zarządzenia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki białostockiej szkole przyznano prawo do tworzenia własnej struktury organizacyjnej, czyli wydziałów (Dz.U. MNSWiT 1972, nr 10, poz. 80: 6–7). W związku z tym od 1 października 1973 r. wprowadzono znaczące zmiany w obrębie samych wydziałów, jak i kierunków. Filia UW została przekształcona wówczas w uczelnię o pełnym profilu akademickim. Nastąpił podział na studia magisterskie (trwające 8 semestrów) oraz studia zawodowe (trwające 6 semestrów). W obrębie zmienionej struktury w roku akademickim 1973/74 na Wydziale Humanistycznym na studiach dziennych magisterskich funkcjonowały kierunki: filologia polska i rosyjska oraz historia, a na studiach dziennych zawodowych: nauczanie początkowe z wychowaniem muzycznym i z wychowaniem fizycznym. Ponadto na studiach zaocznych magisterskich na wydziale tym można było studiować: filologię polską i historię. Na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym w ramach studiów dziennych magisterskich można było studiować matematykę, fizykę i chemię, a w ramach zaocznych magisterskich – matematykę. Natomiast na studiach zawodowych (dziennych i zaocznych) prowadzone były zajęcia praktyczno-techniczne. Nowo utworzony Wydział Administracyjno-Ekonomiczny w miejsce wcześniejszego Oddziału Prawa i Administracji z Zawodowym Studium Administracyjnym oferował studia zawodowe w trybie dziennym i zaocznym (AUW, sygn. PO 48, k. 75–76). Powołano również międzyzakładowe jednostki organizacyjne: Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych, Studium Wojskowe, Studium Wychowania Fizycznego i Sportu, Zakład Nowych

Technik Nauczania i Zakład Praktyk Pedagogicznych (Kryńska 2008b: 114). I co ważne – na wszystkich kierunkach po pięcioletniej zaledwie aktywności wszechnicy – realizowano od tej pory programy uniwersyteckie w pełnym wymiarze, najczęściej identyczne z programami warszawskiej Macierzy.

Patrząc na genezę współczesnego Uniwersytetu w Białymstoku należy podkreślić, iż proces jego usamodzielniania trwał właściwie od momentu powstania Filii UW. Sukcesywnie placówka ta kształtowała swoją strukturę i rozwijała z myślą o przekształceniu w samodzielną uczelnię. Tak też cały proces spostrzegaliśmy Uniwersytet Warszawski. Mimo iż Filia traktowana była przez wiele lat jako integralna jego część – droga do samodzielności białostockiej szkoły uważana była przez UW za naturalny jej rozwój. Funkcjonując od roku 1973/74 jako pełnoprawna szkoła wyższa, stanowiła istotną część wielouczelnianego ośrodka akademickiego i centrum kultury Białegostoku. Jej główne kierunki zainteresowań zaczynały coraz bardziej oscylować wokół specyfiki regionu. Pojawiły się więc: biologia środowiskowa, ekonomika rolnictwa, a także historia regionu, struktura oświaty. Pomyślny wpływ na działalność Filii miał rozwój takich gałęzi kształcenia, jak: matematyka, fizyka, chemia oraz realne zapotrzebowanie regionu w zakresie wykształconej kadry – wciąż brakowało przygotowanych odpowiednio do pracy nauczycieli i pracowników administracji.

Na przestrzeni kolejnych lat w wyniku wprowadzanych zmian na Filii UW przekształcały się wydziały i zwiększała ogólna liczba proponowanych kierunków studiów. W roku akademickim 1976/77 było ich 11, a w roku akademickim 1982/83 – 14. W latach 80. minionego wieku w Białymstoku można było studiować: prawo, administrację i zarządzanie, ekonomikę produkcji (ze specjalnością rolną i przemysłową), biologię, chemię, fizykę, matematykę, filologię polską oraz rosyjską, historię, nauczanie początkowe, pedagogikę (ze specjalnościami: opiekuńczą i kulturalno-oświatową), wychowanie przedszkolne i wychowanie techniczne (AUwB, sygn. 173/14a, k. 378). W tym okresie na F UW pojawiło się pewne novum w strukturze organizacyjnej – planowano powołanie sześciu stacji naukowo-badawczych: filologii białoruskiej, filologii litewskiej, języka esperanto, gramatyki stosowanej, archeologii i geologii. Zadaniem stacji miało być prowadzenie badań na obszarze makroregionu północno-wschodniego i zajęć dydaktycznych na potrzeby wszystkich kierunków nauczania (AUwB, sygn. 173/14a, k. 409). Warto byłoby pogłębić kwerendę w tym zakresie. Cenną inicjatywą, która została wdrożona 9 października 1985 r., było uruchomienie Studium Doskonalenia Pedagogicznego dla zatrudnionych w Filii młodych nauczycieli akademickich „w celu bardziej właściwego prowadzenia pracy dydaktycznej” (AUwB, sygn. 172/5, k. 87).

W drugiej połowie lat 80. XX w. Filia UW posiadała cztery wydziały z szesnastoma kierunkami. Rok akademicki 1986/87 przedstawiał się następująco: Wydział Humanistyczny (kierunki: historia, filologia polska, filologia rosyjska), Wydział Pedagogiki i Psychologii (kierunki: nauczanie początkowe, wychowanie przedszkolne, pedagogika kulturalno-oświatowa, pedagogika opiekuńczo-wychowawcza), Wydział Matematyczno-Przyrodniczy (kierunki: chemia, biologia, matematyka, fizyka, wychowanie techniczne), Wydział Prawno-Ekonomiczny (kierunki: prawo, ekonomika i organizacja produkcji – o specjalnościach: ekonomiki rolnictwa i ekonomiki przemysłu oraz nowo uruchomiony w 1986 r. kierunek kształcenia w zakresie ekonomiki pracy i polityki społecznej, a także w zakresie administracji) (AUwB, sygn. 172/5, k. 87). Od stycznia 1987 r. rozpoczęła się reorganizacja Wydziału Prawno-Ekonomicznego – nastąpił jego podział na dwie nowe jednostki: Wydział Ekonomiczny i Instytut Prawa na prawach wydziału (AUwB, sygn. 174/7, k. 221; sygn. 172/6, k. 344–345).

W roku akademickim 1990/91 na Filii UW w ramach Wydziału Humanistycznego zainicjowano powołanie Katedry Katechetyki Katolickiej oraz Katedry Katechetyki Prawosławnej. Realizacja tego projektu nastąpiła kilka lat później – już po usamodzielnieniu białostockiej uczelni. Katedra Teologii Katolickiej oraz Katedra Teologii Prawosławnej jako międzywydziałowe jednostki naukowo-dydaktyczne zostały utworzone na mocy uchwały Senatu Uniwersytetu w Białymstoku 14 października 1998 r. (AUwB, sygn. 175/6, k. 257, 264–266, 269, 271–275, 281, 285–286).

Szybki rozwój uczelni spowodował, iż w roku akademickim 1992/93 Filia UW była największą wszechnicą w regionie. Kształciła w tym czasie studentów w systemie stacjonarnym i zaocznym w obrębie pięciu wydziałów. Poza tym zaczęto wówczas dodatkowo tworzyć studia podyplomowe dla absolwentów różnych wyższych uczelni. Sytuacja na poszczególnych wydziałach przedstawiała się następująco: Wydział Ekonomiczny – studia stacjonarne z kierunkami: ekonomia, ekonomika i organizacja produkcji oraz kierunek ekonomiczno-społeczny; studia zaoczne magisterskie: ekonomia; studia zaoczne magisterskie uzupełniające: ekonomia; studia zaoczne zawodowe: ekonomika i organizacja produkcji oraz kierunek ekonomiczno-społeczny; ponadto studia podyplomowe: studium finansów i rachunkowości, studium menedżerskie, ekonomika i organizacja produkcji. Wydział Humanistyczny – tutaj zarówno na studiach stacjonarnych, jak i zaocznych kierunki: historia, filologia polska, filologia rosyjska, a na studiach podyplomowych: bibliotekarstwo, historia, logopedia, nauka o społeczeństwie. Wydział Matematyczno-Przyrodniczy – studia stacjonarne:

biologia ogólna i środowiskowa, chemia, matematyka, fizyka, wychowanie techniczne; studia zaoczne: biologia, matematyka, wychowanie techniczne. Ponadto na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym zostało utworzone: Podyplomowe Studium Matematyki, Podyplomowe Studium Matematyczno-Fizyczne oraz Podyplomowe Studium Biologii (AUwB, sygn. 175/5, k. 642–643). Wydział Pedagogiki i Psychologii – takie same kierunki na studiach stacjonarnych i zaocznych: pedagogika, nauczanie początkowe, wychowanie przedszkolne, pedagogika opiekuńczo-wychowawcza, pedagogika kulturalno-oświatowa oraz na studiach podyplomowych (stacjonarnych i zaocznych): Studium Pedagogiki Wczesnoszkolnej; dodatkowo zaś na podyplomowych zaocznych: wychowanie przedszkolne uzupełniające. Wydział Prawa – studia stacjonarne: prawo; studia zaoczne: administracja. Oprócz tego na Filii Uniwersytetu Warszawskiego w tym czasie działało trzyletnie zawodowe Nauczycielskie Kolegium Języka Angielskiego oraz funkcjonowały cztery jednostki międzywydziałowe: Katedra Prawno-Ekonomicznych Podstaw Ochrony Środowiska, Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych, Studium Wychowania Fizycznego i Sportu oraz Ośrodek Alliance Française (AUwB, sygn. 175/5, k. 625–645).

Struktura pięciowydziałowa z Wydziałami: Ekonomicznym, Humanistycznym, Matematyczno-Przyrodniczym, Wydziałem Pedagogiki i Psychologii oraz Wydziałem Prawa utrzymała się do momentu usamodzielnienia Filii UW. Nie znaczy to jednak, iż przez kolejne lata nie dokonywano żadnych zmian w obrębie poszczególnych wydziałów. Trzeba jak najbardziej w tym miejscu podkreślić, iż wciąż rozszerzano ofertę możliwości. Już w roku akademickim 1993/94 na Wydziale Ekonomicznym utworzono Podyplomowe Studium Ekonomiczne dla Nauczycieli, a na Wydziale Pedagogiki i Psychologii – Podyplomowe Studium Pedagogiki Opiekuńczo-Wychowawczej (AUwB, sygn. 175/4, k. 249, 251; sygn. 175/7, k. 243). Należy przy tym zauważyć, iż od początku istnienia placówki zmiany dokonywały się również w poszczególnych zakładach, instytutach, katedrach czy pracowniach. Mają też i one swoją złożoną historię. Ewoluuowały ich nazwy, zakres realizowanych programów, zmieniał się skład poszczególnych zespołów. W przeciągu dwudziestu dziewięciu lat funkcjonowania warszawskiego oddziału na terenie miasta Białegostoku zmiany dotyczyły stanu kadrowego i liczbowego pracowników, studentów, obsady stanowisk dziekańskich i kierowniczych na poszczególnych wydziałach, różnorodności zajęć obowiązkowych i nadobowiązkowych studentów, zasobów lokalowych FUW, użytkowanych pomieszczeń etc. W przyszłości warto byłoby przybliżyć całościowy obraz przemian i omówić wnikliwie kolejne etapy prac organizacyjnych. Warto byłoby także spojrzeć na

sytuację absolwentów Filii UW<sup>6</sup> czy na dodatkowe inicjatywy twórcze, np. powołanie we wrześniu 1992 r. Społecznego Liceum Ogólnokształcące przy Filii UW w Białymstoku (Dąbrowska 2015b: 121, 162–167).

Uczelniany szlak białostockiej placówki wciąż czeka na swoją pełną historię. Dotychczas ukazały się okolicznościowe publikacje czy artykuły w prasie dotyczące poszczególnych wydziałów, które są bardzo istotne, ale należy je potraktować jako przyczynek do opracowania udokumentowanej monografii (zob. Kukło 1999; Bołtromiuk, Łagunionek, red. 2000; Urwanowicz 2005; Michalczuk, Ciborowski, Jaroniewska, oprac. 2005; Kryńska, red. 2007; Kryńska 2008b; Ocytko, przyg. 2008). Na szpaltach lokalnych gazet pojawiały się też „nieprecyzyjne wycinki” złożonych dziejów uczelni. Znajdujemy np. niewłaściwą interpretację zdarzeń dotyczących określenia punktu zwrotnego w historii tego ośrodka akademickiego. Mianowicie: za początek działań ukierunkowanych na tworzenie samodzielnej uczelni przyjęta została uchwała Komisji Senackiej ds. Filii Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 3 marca 1993 r. (*Droga do...* 2000: 13–14; *Jak powstał...* 2006: 24). Przeprowadzona kwerenda ewidentnie nie potwierdza tej hipotezy. Filia od 1974 r. w pełni realizowała programy uniwersyteckie, a nasilenie prac zmierzających do zmiany statusu miało miejsce już na początku lat 80. minionego wieku. Związane to było z Ustawą o szkolnictwie wyższym z 4 maja 1982 r., która m.in. znosiła podstawy prawne funkcjonowania filii i punktów konsultacyjnych szkół wyższych. W czerwcu 1982 r. na XXI Sesji Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku przyjęty został wniosek w sprawie przekształcenia FUU w samodzielny Uniwersytet, a w lipcu tegoż roku zaprezentowane zostało oficjalne stanowisko Senatu Uniwersytetu Warszawskiego co do przyszłości Filii (AUwB, sygn. 174/7, k. 197). Ponadto Wojewódzka Rada Narodowa w Białymstoku na mocy uchwały z 21 lipca 1982 r. (AUwB, sygn. 173/14a, k. 426–427) zobowiązała Wojewodę Białostockiego do tworzenia warunków umożliwiających zabezpieczenie sprawnego działania przyszłemu uniwersytetowi (AUwB,

<sup>6</sup> Zachowane materiały źródłowe zawierają ciekawe opisy różnorodnych poczynań na rzecz zatrudnienia absolwentów Filii UW. Gdy w 1971 r. studia kończyli pierwsi absolwenci WSN i ZSA, szereg instytucji reprezentujących zarówno władze wojewódzkie, uniwersyteckie, jak i oświatowe współpracowało ze sobą w celu zapewnienia im pracy. Ranga tych działań godna jest podkreślenia szczególnie w kontekście dzisiejszej sytuacji na rynku pracy (Dąbrowska 2015b: 116). Z nostalgią możemy przeczytać wypowiedź Kierownika FUU doc. dr. E. Niczyporowicza: „Nie możemy zapominać o naszych absolwentach, którzy rozpoczynają pracę zawodową w szkolnictwie, przemyśle, budownictwie lub służbie zdrowia. Należałoby przemyśleć formy wspólnej opieki nad nimi, sposoby ułatwiania im adaptacji w nowych środowiskach, a jednocześnie dbać o to, by nie tracili oni kontaktu z uczelniami macierzystymi” (Kazanecki 1971: 4).

sygn. 173/14a, k. 314). Uchwała ta zapoczątkowała nowy etap w staraniach społeczeństwa i władz makroregionu północno-wschodniego w procesie krystalizowania się jednostki uniwersyteckiej. Jesienią 1982 r. na publicznym forum została ogłoszona decyzja Kolegium Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki co do celowości istnienia Uniwersytetu w Białymstoku. W dniach 25–26 października 1982 r. Kolegium wyraziło to przekonanie w obecności rektora i I sekretarza KU PZPR Uniwersytetu Warszawskiego oraz na spotkaniu rektora UW i dyrektora Departamentu Studiów Uniwersyteckich, Pedagogicznych i Ekonomicznych MNSzWiT z władzami województwa białostockiego (AUwB, sygn. 173/14a, k. 406). Podstawą do opracowania programu dalszych poczynań organizacyjnych miały być ustalenia przewidziane w memoriale FUW z dnia 30 sierpnia 1982 r. pt. *Zasadność i możliwości usamodzielnienia Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku*. W lutym 1983 r. w FUW powstała *Koncepcja powołania Uniwersytetu w Białymstoku* – dokument będący podstawą konsultacji na szczeblu wojewódzkim i centralnym. Jeszcze w marcu tego roku Biuro Polityczne KC PZPR przyjęło do akceptującej wiadomości możliwość powołania uniwersytetu. Pod koniec 1983 r. zgodnie z zarządzeniem nr 48 ministra NSzWiT powołano Zespół złożony z przedstawicieli nauki, władz administracyjnych i politycznych trzech sąsiadujących województw pod przewodnictwem dr inż. Mariana Kukli w celu sprecyzowania koncepcji programowo-organizacyjnej (AUwB, sygn. 172/19, b. k.; sygn. 173/14a, k. 303, k. 314–315). Opracowany wówczas dokument pod nazwą *Koncepcja programowo-organizacyjna Uniwersytetu w Białymstoku* został przekazany ministrowi NSzWiT w czerwcu 1984 r. Miesiąc później – w lipcu 1984 r. – Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego powołał Obywatelski Komitet ds. Uniwersytetu w Białymstoku, w skład którego weszli przedstawiciele województw: suwalskiego, ostrołęckiego, siedleckiego, bielsko-podlaskiego i białostockiego. Działania Komitetu służyły przedstawianiu aktualnego stanu Filii, zainteresowaniu jej problemami oraz zdobyciu poparcia dla idei usamodzielnienia u władz politycznych i administracyjnych – zarówno regionalnych, jak i centralnych (AUwB, sygn. 172/5, k. 87). Z inicjatywy Komitetu powstał Fundusz Budowy Uniwersytetu (Dąbrowska 2015c: 242–271). Powołanie samodzielnej Alma Mater przewidywane było wówczas na rok akademicki 1985/86 (AUwB, sygn. 173/14a, k. 377).

W grudniu 1984 r. WRN w Białymstoku w trakcie obrad III Sesji pozytywnie oceniła dotychczasowe działania na rzecz utworzenia Uniwersytetu i zobowiązała wojewodę białostockiego do sporządzenia szczegółowego harmonogramu dalszych zamierzeń. Taki harmonogram był gotowy w czerwcu 1985 r.

Zawierał zadania i terminy dla poszczególnych jednostek administracji państwowej zaangażowanych w realizację zgłoszonych przez uczelnię potrzeb (AUwB, sygn. 172/19).

Przemiany polityczne w 1989 r. w całym kraju „odbiły się” również i na terenie miasta Białegostoku, i na działalności F UW. „Ogólnopolskie dyskusje nad kształtem szkolnictwa wyższego i przygotowania do nowej ustawy zmieniły sposób myślenia o rozwoju Filii i jej drodze do usamodzielnienia. Akceptując ideę odróżnienia szkół o pełnym statusie akademickim i szkół nastawionych na kształcenie zawodowe na poziomie wyższym w Filii zaczyna zwyciężać przekonanie, że utworzenie samodzielnego uniwersytetu powinno oznaczać powstanie uczelni o pełnym statusie akademickim. Oznacza to [...] wydłużenie w czasie drogi do akademickiej samodzielności i konieczność spełnienia nowych i trudnych kryteriów jak wzrost ilościowy kadry profesorskiej i uzyskanie uprawnień do nadawania stopni naukowych” (AUwB, sygn. 172/6, k. 127).

Na początku lat 90. żadna jednostka F UW nie miała uprawnień habilitowania, a jedynie Rada Wydziału Ekonomicznego mogła nadawać stopień doktora ekonomii. F UW nie mogła zmienić statusu, dlatego powstała nowa koncepcja. W marcu 1993 r. Senat UW za przyczyną Komisji Senackiej F UW zwrócił się do Senatów białostockich uczelni: Akademii Medycznej, Politechniki Białostockiej, Filii Akademii Muzycznej, Wydziału Lalkarskiego Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej oraz do Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego o sprecyzowanie stanowiska co do połączenia z Filią UW i powołanie jednej uczelni: Uniwersytetu Białostockiego. Idea ta nie była zupełnie nową koncepcją. Pierwsze kroki w tym kierunku zostały poczynione jeszcze w marcu 1971 r., czyli zaledwie w trzy lata po utworzeniu Filii. Wówczas to z inicjatywy redakcji „Kontrastów” odbyło się pierwsze spotkanie Kolegium Rektorskiego Akademii Medycznej, Wyższej Szkoły Inżynierskiej i Filii Uniwersytetu Warszawskiego nt. perspektywy współpracy między uczelniami i korzyściach z niej wynikających (Kazanecki 1971: 2–4). W kolejnych latach poszczególne uczelnie współpracowały ze sobą zachowując jednakże swoją suwerenność. Jak wynika z zachowanych materiałów po dwudziestu latach wrócono do dawnej koncepcji. Dyskusja nad utworzeniem samodzielnego Uniwersytetu na bazie istniejących w Białymstoku uczelni miała szeroki oddźwięk – rozpatrywany był też wariant połączenia F UW, Akademii Medycznej i białostockiego Wydziału Lalkarskiego warszawskiej PWST (Dąbrowska 2015c: 223). W styczniu 1992 r. ukonstytuowała się Tymczasowa Rada Integracyjna Wyższych Szkół w Białymstoku, a w czerwcu tego roku przygotowane były wstępne założenia statutu Uniwersytetu w Białymstoku (Dąbrowska 2015c: 225–229; 235–240). Projekt zmian struktury uniwersyteckiej

– połączenia istniejących w mieście uczelni w jedno ciało – ostatecznie upadł. Tym niemniej warto zauważyć ten kierunek działań, próby zabiegania o niezależność i próby integracji środowisk studenckich, naukowych i administracyjnych białostockich uczelni wyższych.

W czerwcu 1994 r. doszło do spotkania z wicepremierami Aleksandrem Łuczakiem i Włodzimierzem Cimoszewiczem na nadzwyczajnym posiedzeniu Senackiej Komisji Uniwersytetu Warszawskiego ds. Filii w Białymstoku (Dąbrowska 2015c: 280–288). Odbłyły się również spotkania z posłami różnych ugrupowań politycznych regionu, narady z wojewodą i prezydentem miasta, co przyniosło pozytywne przesłania i wnioski (AUwB, sygn. 175/7, k. 237–238). 15 marca 1995 r. senat UW podjął uchwałę o usamodzielnianiu się Filii UW w Białymstoku, niezwłocznie po spełnieniu przez nią warunków formalnych ustalonych przez Radę Główną Szkolnictwa Wyższego, czyli po uzyskaniu uprawnień do nadawania stopnia doktora habilitowanego na dwóch kierunkach i praw doktoryzowania na jeszcze jednym kierunku (AUwB, sygn. 175/8, k. 20). W tym czasie F UW posiadała uprawnienia doktorskie w zakresie historii, ekonomii i prawa, a w zakresie pedagogiki oczekiwała na decyzję Centralnej Komisji ds. Stopni Naukowych<sup>7</sup>.

Prawidłowy proces przekształcenia Filii UW w samodzielny Uniwersytet wymagał przyspieszonego i systematycznego rozwoju kadry naukowej oraz poprawy jej struktury, ale dzięki rzetelnej pracy i zaangażowaniu w dobro wspólne całej akademickiej i środowiskowej społeczności stało się to możliwe.

Prace w Sejmie, Senacie i Komisjach Sejmowych trwały ponad rok. 14 maja 1997 r. Senat Uniwersytetu Warszawskiego jednomyślnie opowiedział się za usamodzielnieniem Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. Jeszcze w maju tegoż roku Rząd Rzeczypospolitej Polskiej podjął uchwałę popierającą powołanie Uniwersytetu. 19 czerwca 1997 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił ustawę o utworzeniu Uniwersytetu w Białymstoku, którą w sierpniu podpisał Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1997, nr 102, poz. 642). Fakt ten uznano za sprawę ogólnonarodową. 1 października 1997 r. białostocka Alma Mater zaczęła funkcjonować jako samodzielna placówka (Dobroński 2001: 223).

---

<sup>7</sup> Nadanie uprawnień przez Centralną Komisję do spraw Stopni i Tytułów Naukowych nastąpiło w następującej kolejności: 1991 r. – doktora nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii, 1993 r. – doktora nauk humanistycznych w zakresie historii, 1994 r. – doktora nauk prawnych w zakresie prawa, 1995 r. – doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki (zob. Nikitorowicz i in., red. 2008: 78, 158, 228; <http://www.weiz.uwb.edu.pl/historia.html>, <http://historia.uwb.edu.pl/index.php/instytut/o-instytucie>, [http://www.prawo.uwb.edu.pl/prawo\\_new/wydzial.php](http://www.prawo.uwb.edu.pl/prawo_new/wydzial.php) [12.11.2014]).

## Bibliografia

### Źródła

Archiwum Uniwersytetu w Białymstoku [AUwB]:

sygn. 172/5, k. 87

sygn. 172/6, k. 127, k. 344–345

sygn. 172/19

sygn. 173/14a, k. 303, k. 314–315, k. 377–378, k. 406, k. 409, k. 426–427

sygn. 173/15, k. 4–6

sygn. 174/1, k. 15–17

sygn. 174/7, k. 19, k. 221

sygn. 175/4, k. 249, k. 251

sygn. 175/5, k. 625–645

sygn. 175/6, k. 257, k. 264–266, k. 269, k. 271–275, k. 281, k. 285–286

sygn. 175/7, k. 237–238, k. 243

sygn. 175/8, k. 20

Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego [AUW]:

sygn. AC 652, k. 43–45

sygn. AC 663, k. 7–8

sygn. PO 48, k. 75–76

### Dokumenty

„Dziennik Urzędowy Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki” 1972, nr 10, poz. 80, s. 6–7.

„Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego” 1968, nr A-10, poz. 70, s. 7; poz. 79, s. 11–12.

„Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” 1997, nr 102, poz. 642.

*Koncepcja powołania Uniwersytetu w Białymstoku*, Filia Uniwersytetu Warszawskiego, Białystok 1983.

*Koncepcja programowo-organizacyjna Uniwersytetu w Białymstoku*, Filia Uniwersytetu Warszawskiego, Białystok 1984.

*Zasadność i możliwości usamodzielnienia Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku*, Filia Uniwersytetu Warszawskiego, Białystok 1982.

### Opracowania

Bołtromiuk A., Łagunioneck E., red. 2000. *25 lat studiów ekonomicznych w Białymstoku*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.

Dąbrowska J.E. 2015a. *Powstanie Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku*, [w:] *Uniwersytet w Białymstoku in statu nascendi (1968–1997). Przegląd źródeł, wybór i oprac.* J.E. Dąbrowska, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok.

- Dąbrowska J.E. 2015b. *Spółeczność akademicka Filii, [w:] Uniwersytet w Białymstoku in statu nascendi (1968–1997). Przegląd źródeł*, wybór i oprac. J.E. Dąbrowska, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok.
- Dąbrowska J.E. 2015c. *Przekształcanie Filii w Uniwersytet w Białymstoku, [w:] Uniwersytet w Białymstoku in statu nascendi (1968–1997). Przegląd źródeł*, wybór i oprac. J.E. Dąbrowska, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok.
- Dąbrowska J.E., oprac. 2015. *Uniwersytet w Białymstoku in statu nascendi (1968–1997). Przegląd źródeł*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok.
- Dobroński A. 2001. *Białystok. Historia miasta*, Zarząd miasta Białegostoku, Białystok.
- Droga do samodzielności*. 2000. „Gazeta Współczesna”, nr 63 (14474), s. 13–14 baza DONA.
- Hirsz Z.J. 1978. *Dziesięć lat białostockiej uczelni uniwersyteckiej*, Filia Uniwersytetu Warszawskiego, Białystok.
- Jak powstał uniwersytet?* 2006. „Gazeta Współczesna”, nr 43 (15965), s. 24 baza DONA.
- Kazanecki W. 1971. *Nie stać nas na luksus rozproszenia...*, „Kontrasty”, R. 4, nr 10 (38), s. 2–4.
- Kryńska E.J. 2007. *Uniwersytet w Białymstoku, [w:] Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, red. T. Pilch, Wydawnictwo Żak, Warszawa, t. VI, s. 1097–1101.
- Kryńska E.J. 2008a. *Rys historyczny, [w:] X lat Uniwersytetu w Białymstoku (1997–2007)*, red. J. Nikitorowicz i in., Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 11–18.
- Kryńska E.J. 2008b. *XXX-lecie Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku (1977–2007)*, „Rocznik Pedagogiczny”, t. 31, s. 113–125.
- Kryńska E.J., red. 2007. *Utrwalić chwilę... XXX-lecie Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku (1977–2007)*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok.
- Kuklo C. 1999. *Historycy świętowali swoje 30-lecie*, „Nasz Uniwersytet”, nr 6, s. 18–19.
- Michalczuk G., Ciborowski R.W., Jaroniewska B., oprac. 2005. *Wydział Ekonomiczny. Uniwersytet w Białymstoku (1975–2005)*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Nikitorowicz J. i in., red. 2008. *X lat Uniwersytetu w Białymstoku (1997–2007)*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Ocytko M., przyg. 2008. *Studia historyczne w Białymstoku wspomnieniami opisane (1968–2008)*, Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Pieńkowski K. 1999. *Szkołnictwo wyższe w Białymstoku*, „Białostoczczyzna”, nr 1 (53), s. 49–59.
- Urwanowicz J. 2005. *Warszawa z Białymstokiem: rola Instytutu Historycznego UW w tworzeniu białostockiego środowiska naukowego, [w:] Tradycje i współczesność. Księga pamiątkowa Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego 1930–2005*, red. J. Łukasiewicz i in., Wydawnictwo DiG, Warszawa, s. 302–306.

## Źródła internetowe

- <http://www.weiz.uwb.edu.pl/historia.html> [12.11.2014].
- <http://historia.uwb.edu.pl/index.php/instytut/o-instytucie> [12.11.2014].
- [http://www.prawo.uwb.edu.pl/prawo\\_new/wydzial.php](http://www.prawo.uwb.edu.pl/prawo_new/wydzial.php) [12.11.2014].